

Budapestre vonatkozó ujságcikk

Osztályozás

614.764

Csont, rongy, üveg...

Szerző:

Cím: Csont, rongy, üveg...

Hely

Idő

1925

Forrás:

Ujság

Személy

Bm

1925. 4. 15.

(Helv)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Adhattam volna ezt a címet is: Szemétvárosi titkaik, de attól tartottam, hogy esetleg félre értenek Budapestről lévén ugyanis szó, amely a szeméttel ifjerálja és arról az igazi külön várossal, amely a szeméttel, igen tisztességes mennyiségűt, földolgozza és értékesíti. Az emberek rendszerint azokkal a dolgokkal törődnek a legkevésbé, amelyek mindig a szemük előtt vannak. Ez áll a szemétre is, mert hát a szemét, hála Istennek, nagyon is és mindig is a szemük előtt van. Ha akarnák, se kerülhetné el a figyelmüket. A fülükbe csepengeti az a lurkó, aki reggelenként a szemeteskosci jöttét hirdeti; megmutatja a görnyedthátú uccaseprő, aki a maga munkahelyén gépszerű pontossággal söpörgeti össze a különféle potyogmányt; a szemükbe vagdossa a szél, amikor széles jókedvében táncra kéri a port és amúgy igazában megforgatja; orrukba tolakszik a piaci hulladék halmazában; ide néznek: szemét, amoda pislanatnak: szemét. Valóságos, összesöpörhető, elszállítható és értékesíthető. Nem olyan, mint az erkölcsi szemét, amely... No, de most hagyjuk ezt!

*

Budapestnek a legpiszkosabb része a Keleti pályaudvar indulási oldalán, a Baross tér és Thököly út találkozásánál van; a legtisztább rész pedig a budai hegyvidék. Meg lehet ezt tudni abból, hogy hol hány négyzetméternyi uccarész tisztántartására kell egy-egy uccaseprő. A tapasztalat tehát azt mutatja, hogy míg a Rákóczi úton átlag 600 négyzetméternyi terület uccai szeméttel birkózik meg egy ember, addig az említett pályaudvari részen 400 négyzetméternyi területre kell egy ember. Ennél kisebb munkahely, tehát ennél több szeméttel termelő uccarész nincs a fővárosban. Viszont Budán vannak 20—30.000 négyzetméternyi munkahelyek is.

A szemétnak is megvan a maga természetrajza, sok tanulsága és haszna. És azok a számok és összehasonlítások, amelyekhez a nagyszerűen megszervezett és igazán lelkiismeretesen dolgozó Köztisztasági Hivatal igazgatójának, Balló Alfrédnek szolgálatkészsége révén jutottam, rendkívül érdekes és megdöbbentő képét nyújtják annak az általános pusztulásnak és lezülésnek, amelybe a hosszú háború, a fojtogató béke kergetett bennünket. Aminek azelőtt alig volt értéke és „a szeméttel került”, azt most gondosan elteszik és felhasználják az emberek, ezért kevesebb most a szemét és ami van, abban is ritkább a még felhasználható anyag. Most több joggal mond-

hatjuk a szemétre, hogy szemét.

A legtöbb szeméttel (utcait, házit és piaci) 1914-ben szállították ki a városból a pestszentlőrinci telepre. Ebben az évben 300.000 tonnát tett ki (1000 kilogramm egy tonna, 10 tonna egy vasúti kocsirakomány). A háború alatt fokozatosan kevesebb lett és 1918-ban már csak 174.000 tonna volt. A következő évben, mert akkor nagytakarítást végzett a főváros, felszökkent 210.000 tonnára, 1920-ra megfogyatkozott 158.000 tonnára, így maradt 1923-ig, akkor egyszerre ismét lecsökkent 144.000 tonnára és ma is e mennyiség körül van. Fúvarban 1914-ben volt 130.000 fuvar, ma csak 80.000. Persze, a kiszállított szeméttel mennyiségének e nagymértékű megcsappanásánál figyelembe kell venni azt is, hogy a budai részokről most semmi szeméttel sem szállítanak ki Szentlőrincbe. Nem mintha Budán nem volna szemét, van kérem ott is elég, hanem mert a fuvarok költség őrjási megdrágulása következtében költségmegtakarítás végett belső szeméttelrakodóhelyeken feltöltésre használják a szeméttel. Ilyen feltöltés folyik Albertfalva határában, ahol az árterületet töltik föl szeméttel, a Római-fürdőtelepen és a pesti Vizafogó-dűlőn, a Margitsziget felső végével szemben, ahol az V. és VI. kerületek külső részeinek a szeméttel rakják le.

Hogy mennyi valamely városban a szemét, sok mindenféle tényezőtől függ. A kikötővárosok például több szeméttel produkálnak; több a szemét ott, ahol sok főzeléket, gyümölcsöt fo-

gyaszianak az emberek; minél jobb szeméttel lehet kapni és használni, annál kevesebb a szeméttel; általában elmondható, hogy minél lejjebb megyünk dél felé és minél kulturáltanabb a nép, annál több a szeméttel. Nos, mi nem büszkélkedhetünk túlságosan, de nem is kell magunkat nagyon szégyelnünk. Nem vagyunk példásan tiszták, de a piszkosságunk sem állunk szembeötölő fokán: az európai városok közt ebben a tekintetben jó középpontot foglalunk el. Vantehát még mit javítani.

A szeméttel külön foglalkoznak — de nem úgy, mint ahogyan a detektívek „foglalkoznak” a gondjukra bízott delikvenssel — az uccai és külön a házi szeméttel. Az uccai szeméttel piaci szeméttel és a város csatornázatlan részeinek pöcegödörtartalmával keverve egy évig érlelik, azután mint kompozittrágyát eladják. Ceglédi és kecskeméti homoki szőlősgazdák egy tíztonnás vagonért nyolcvan kilogramm búzát adnak. A szeméttel trágyának nagyon kapós. Újabb időben már a városi lerakóokról is elviszik. A házi szeméttel a háború előtt géppuzemmel kiválogatták a még értékesíthető részeket. Ez a kiválogatás most megint kézimunkával folyik egyrészt, mert a gépek nagyon megkoptak, megrongálódtak és másrészt, mert jóval kevesebb a kiválogatást megérdemlő anyag. Csont, rongy, fehér üveg, fém, réz, ezüst, arany, bádóg, vas, fadarabok, nagyobb kocsz- és széndarabok kerültek ki a szeméttel. Rendkívül jellemző, hogy mit találtak békében és mit találtak ma a szeméttel. Mert hogy például nagyobb kocsz- és széndarabbal ma a szeméttel nem kedveskedik, azt természetesen találja mindenki; vannak viszont olyan dolgok, amelyekkel békében nem törődött senki sem, ma ellenben szerfölött kapósak. Az értékesíthető anyag békében a szeméttel átlag öt százaléka volt és főbb tételeiben ezt a képet mutatta:

1914-ben találtak 1.690.413 kilogramm csontot (1924-ben csak 330.500 kg-ot); 2042 bál papíros (ma semmi házilag felhasználható papíros nincs a szeméttel), 2225 bál rongyot (ma 9525 kg., azaz csak 95 bált), 361.500 kg. fehér üveget (ma 158.760 kg-ot), 141.020 kg. bádógot (ma 20.205 kg-ot), 255.300 kgr. vasat (ma csak 2870 kg-ot), 43.075 kg. más fémet, 18.086 gram ezüstöt, 756 gram aranyat (ma csak 884 kg. fémet találnak, ezüstöt és aranyat pedig semmit). A talált ezüst többnyire kanál, kés, villa, sótartó, stb. volt, az arany pedig ékszer, gyűrű, brüss, stb. Átlag a fele visszakerült a tulajdonosához. Egy évig letétben volt minden. Azon az időn túl mindazt, amiért nem jelentkezett senki, beolvastották és úgy értékesítették. Szinte tömegével találtak a békeidőben egyes kávéházak kis cukortálcáit, amelyeket azután összegyűjtve visszaadták a kávéházaknak. A háború alatt ládászámra került ki a szeméttel éles patrón, nem egyszer srappell és kézi-bomba, sok elhasznált, undorító kötöző anyag és — embrió.

Föltétlenül bizonyos, hogy a talált ezüst és arany jóval több volt, mint amennyit a statisztika ki tud mutatni. A kiválogató munkások igen könnyen elfelejthették ezeket a kis tárgyakat és bizony éltek is a jó alkalommal. A vezetőség meg is győződött erről. Feltűnt ugyanis, hogy a munkások szinte török magukat, hogy a legporosabb, legpiszkosabb munkahelyre jussanak. Ez az egyik finom rostánál volt, amely öt centiméteres lyukbősséggel dolgozott. Hogy ennek a nagy tülekedésnek a titkát kitudják, az egyik mérnök munkásnak öltözve maga is odaállt válogatni erre a poros helyre és észrevette, hogy a munkások sűrűn szedgetnek valamit a földről és a zsebükbe rejtik. Kitűnt, hogy pénzt: krajcárosokat, nikkeltíz- és húszfilléreseket, arany tíz- és húszkoronásokat szedgettek. Egy nagy zacskóra való pénzt gyűjtöttek ilyenformán össze. A megrendszabályozó kitérleteknek és tárgyalásoknak az a helyes megoldás lett a vége, hogy a vezetőség ötven százalékra kiegyezett a munkásokkal: a fele, amit találnak, az övék. De ezt az elvet, különösen ha kisebb, könnyen

elrejlhető ékszerről van szó, lelkiismeretfurdalás nélkül áttöri a leglelkiismeretesebb munkás is.

Az idők változását mutatja az is, hogy például az egész, töretlen palackokat, üveget, meg például a cipőkrémes dobozokat olyan rangemelés érte, amelyhez képest kismiska a kormányfőtanácsosság. Béke idején is bőven találták ezeket a szemétket. Voltak benne karcsú bronzpalackok, öblösebb sörösüvegek, a patikából kikerült kisebb-nagyobb gyógyszeres üvegek és tömördek kerek, meg szögletes pléhdohoz. Ha találták, félrelökték. Sehogyan sem lehetett értékesíteni. Magánember nem vette meg, nem használhatta, a kereskedő és a gyáros pedig, ha fölknálták neki, csak nevette:

— Ugyan kérem, mit csináljak vele? Hiszen tele van a raktárom üveggel, új, szép üveggel, nem használt, piszkossal.

Most bezzeg jó az üveg és a cipőkrémes dohoz. Tavaly nem kevesebb, mint 350.000 darab üveget és 96.000 dohoz találtak a szemétket és mindannyit elkapkodták.

*

Van egy ó-város és van egy új-város; van polgármestere, van városi tanácsosa, vasúti állomásfőnöke, külön rendőrsége, nagy vasútja, vannak gyárjai és műhelyei és nagy vagyona, gazdagsága fölszerelésben és — szemétketben. A pestszentlőrinci szemétketelepről szölok, amely az állomástól honvédkaszárnya mögött, a vasúti síneknek túl kezdődik és megy ki Kispeszt és Erzsébetfalva közt csaknem Soroksárpéterig. Vasútja vagy nyolc kilométernyire szállítja a szemétket, amelyet a vaskocsikon hatalmas lovak cipelnek ki a városból. A kocsiládát daruval leemelik a vázról és tartalmát beleöntik géperővel a vasúti kocsiba. De ezt látni kell, hogy az ember igazán megtudhassa, mi ez a fővárosi szemétket. Mikor a kocsiláda egyszerre szétnyílik, mintha valami óriás tátná ki a száját és belőle egy zuhanásra, füstös port okádva, beledördül a vasúti kocsiba a sok szemétket, amelyet idebenn apránként szednek össze, a szél elkapja belőle, ami kedvére való és sűrű felhőben hurcolja szerteszét; ad belőle a szemeknek, a gégeknek, az orroknak, a tüdőknak; papírkával, sok tolljával a földet tarkázza és megtölti a nagy vagonok hasát mindenféle hulladékkal. És látni kell, mint tolja föl az egyre magasodó szemétketegyre a pöffögő gép az újabb szállítmányt, amely egyre dagad, hízik, hogy kenyeret, megélhetést adjon sok embernek.

A legnagyobb úr az egész óriási telepen *Ludvig* János főfelügyelő, aki az egész üzemet vezeti; olyan úr odakünn, mint idebenn a polgármester. Helyettese *Berényi* Sándor üzemenellenőr-főtiszt, a tanácsos. Ismerik is az ó városukat, az egész Szmétketvárost, töviről hegyire, tudják minden uccáját, ösvényét, minden bányáját és szívesen szolgálnak fölvilágosítással. Látnivaló és kérdeznivaló akad elég.

Először az ó-várost mutatták meg. Hegyek és völgyek, itt-ott bányával. A domboldalakon mintha csupa gyémánt szikráznék a napfényben, pedig hát csupa törött üveg és cserép. Ez a sok hegy és völgy, ez az ó-város a régi Cséry-féle szemétketelep, amely már egészen összeállt és tetejét szép zöldre festette a természet. A híres-nevezetes Cséry-kocszot, amely négy-öt évvel ezelőtt meglehetősen kapós volt és nem egy háziasszony megátkozta a pillanatot, amelyben eszébe jutott jól összesülő, a kályhát tönkretévő Cséry-kocszot rendelni, ezen a helyen bányászták. Sőt egy-két helyen most is folyik a bányászása. De itt nem kutatnak mást, csak kocszot.

A nagy munka künn folyik az új-városban, a friss szemétket helyén. Süppedő szemétketegyek tetején és aljában férfiak, nők és gyermekek fadarabbal, vaskampóval kotorásznak és keresik az állati takarmánynak, disznócsomogének és kecskeélelemnek alkalmas krumplit, zöldség-hulladékokat, meg tüzelőszernek alkalmas fadarabot, kocszot. Egész családok felszenek neki a keresésnek, temetkeznek bele a szemétketbe. Jönnek Kispestről, Erzsébetfalváról, Lőrincről, Péteriről. Kora reggeltől alkonyatig dolgoznak itt fölváltva csipős porban, köhöggető piszkokban. Védekeznek is ellene automobilszemüveggel, vagy az arcukra kötött sűrű tüllel és mindig stilszerűen vannak öltözve, mert bizony szemétket kotorni, mentül rosszabb, rongyosabb a ruha, annál bátrabban és eredményesebben lehet. Naponta átlag kétszázötven-háromszáz ilyen válogató dolgozik. Állandó kuncsaftok, rendes látogatók ezek, akik már jól ismerik a házirendet.

A talált „futrást” hazavihetik, ha valami mást is gyűjtöttek (csontot, rongyot, üveget stb.) és azt beszolgáltatják a szemétketegy felsikán berendezett átvevő-telepen, ott a beszolgáltatásról elismervényt kapnak és a telep körül mindenfelé elhelyezkedett örök csak akkor bocsátják ki őket a maguk zsákmányával, ha az elismervényt föl tudják mutatni. Csalni nem lehet, kiszökní is alig-alig. Az átvevő-telep két-három, kis ház. Itt a csontot, ott a rongyot, amott a törött üveget, más helyen az ép kisebb-nagyobb palackokat gyűjtik. Legtöbb a tintásüveg és utána az orvosságos üvegek következnek. Ez az üvegrakodó az egyedül hely, ahol semmi por és semmi szag, sőt a patikából, meg a drogériákból kikerült üvegek révén egész kellemes illat terjed a levegőben. Itt a szemétket-fensikón érdekes látnivaló még azok a kis kunyhók, amelyeket a szemétkettrók építettek maguknak, hogy esőben, rossz időben legyen hová behúzódniok. A szemétketben bőven található bádogedényeket, mosdótálat, fazekat szemétkettel megtöltve súlyosabbá teszik és egy-

más tetejére helyezik. Ebből lesz a kék és zöld email színből csillogó fala a háznak; a talaja néhány deszkára jó magasra fölterített szemét és az ajtaja valami kevésbé lyukas zsák vagy rongydarab. Nem lenne valami fényes lakás még a mai lakásinséges világban sem, de szükségből az eső ellen megteszi. Azok az emberek, akik itt foglalatostkodnak, különben sem nagy igényűek, de azért nem kell őket annyira sajnálni, mint ahogyan rendszeren történni szokott, valahányszor a szeméttélepről és a szemétkotrókról esik szó. Van, akinek négy disznaja hízik otthon, de nincs, aki legalább egyet ne hízlalna. Hogy szurtosak, piszkosak, rongyosak, beelizzadnak a munkába? Minden munka ve-rejttéssel jár és szmokingban csak urak turkálnak szemétkotróban.

Majd három óra hosszáig tartott, míg bejártuk a budapesti szemét óriási telepét. Az embernek nem szabad magát kímélnie, ha látni akar, de azért mégis rosszabbul jártam, mint ahogyan gondoltam. Friss szél fúj és szertehordta a szeméthegeyken fölkapott port, szürke lett a ruhám, a cipőm egészen megfehéredett és könnyezni kezdett a szemem. Kalauzaim azt mondták, hogy az még istenes helyzet volt, de hát amikor átmelegszik és kigyullad a szemét? Oltani nem lehet, bűzös füstje szinte megfojtja, akinek torkába kergeti a szél és messze bevilágítja éjjente a környéket. Ég piros, kék, zöldes és sárga lánggal, mert hát sok mindenféle van benne. A kispesti tűzoltók akárhányszor nekiindultak éjjel oltani. Azt hitték, valami baj van, pedig az a szeméttől, igaz, hogy néha napokon és éjjeleken át ég, de végre is megúntja a dolgot és magától elalszik.

Az egyik hegy lábánál két cigány vizsgál-gatta a bádogedényeket. Amit még mellőznek találnak rá, annak mindjárt ott a szeméttelen új feneket készítenek és rögvest vizsik is Kis-pestre eladni. Hogy mi lett a vizsgálódásuk eredménye, nem tudom, azt azonban tudom, hogy az egyikük, egy köpcös, fekete gyerek, valóságos kinézte, kihipnotizálta a kezemből a szivaromat, oda kellett adnom. A következő pillanatban már ő szívta a mellére a füstjét.

*

A köztisztaság javulása, az uccák tisztántar-tása terén az idén kellemes meglepetés vár a főváros közönségére. Megkezdődik újra a ma-kadámutak portalanítása olajjal. Kezdetnek egy harmadát fogják így portalanítani azoknak az utaknak, amelyeket békében portalanítottak. Nem tagadhatja senki, hogy ez már nagy ja-vulás. Továbbá huszonegy darab automobili-üzemű új seprőgépet kap a főváros és ezekkel a gépekkel minden éjjel a főváros minden kö-vezett uccáját alaposan tisztára söprik. Ez a söprés körülbelül májusban megkezdődik tizen-két géppel és fokozatosan kiterjesztik úgy, aho-gyan a megrendelt gépeket megkapja a Köz-tisztasági Hivatal.

A munkáskérdés is javul. Megvan már a tel-jes békelétszám: 1200 ember. Ezek jobbajta napszámok, földművesek. Eddig a háború óta évenként körülbelül háromszor kicserélődött az egész munkásság, alig húsz százalék maradt meg állandóan. Most igen csekély a változás, aminek kettős a magyarázata: a nagy munka-és keresethiány következtében örül mindenki, ha alkalmazást kap és míg a tisztviselők arany-fizetésüknek alig negyven százalékát érték el, a munkások már a teljes aranyparitást kapják meg. Ez ugyan nem jelenti azt, hogy most már vígan fűtyülhetnek, hiszen tudjuk, hogy a megélhetés jóval drágább az aranyparitásnál, de mégis csak valami.

A nagy nyomorúság és elszegényedés kiüt-közik különösen nagy havazás idején, amikor ezer rendkívüli munkást is szerződtetni kellett. A nappali beosztásra sokkal kevesebben jelentkeztek, mint az éjszakaira. A nappaliak többnyire közönséges napszámok voltak, éjjelre ellen-ben, mikor a sötétség jótékonyan eltakarta a „szégyent”, feltűnően sok jobb, tanult iparos és intelligens ember jelentkezett. Nő is fölös szá-mal akadt. Havat lapátolt a többi közt egy me-nekült orosz tábornok, a mult télen egy mi-niszteri tanácsos a feleségével és tizenyolc éves leányával együtt, hivatalnoknők, B-listás tisztviselők és sok egyetemi hallgató. Ez az in-telligencia nagy buzgalommal látott neki a munkának és ez volt a veszte, mert hamar el-fulldt, kifáradt és kidőlt már akkor, amikor a tanult iparos, aki kényelmesebben fogta meg a dolgot, lassú tempóban dolgozott és takaré-koskodott az erejével, még vígan győzte szusz-szal. Ezért volt az, hogy reggel, amikor a ki-fizetés volt, az intelligencia valamennyi ucca-tisztító képviselőjének véresre volt a marka föltörve. És ha ez el nem árulná, ki honnan került a havatlapátoló munkások közé, meg-mutatja az első pillanatra az a mód, ahogyan nekiáll a munkának, ahogyan a szerszámot fogja és kezeli. Az iparosember öt perc alatt ki-tanulja, hogy melyik a legjobb fogás. Hogy a közös nyomorúság és közös szenvedés sem te-szi megértőbbekké az embereket, bizonyítja az az érdekes megfigyelés, hogy míg az állandó munkások sok jóakarattal voltak az intelligens, de tehetetlen alkalmi munkások iránt, akiket segítettek, tanácsot adtak nekik, sőt ha a fel-ügyelő másfélt járt, biztatgatták őket, hogy hagyják abba a munkát, pihenjék ki magukat, addig a tanult iparosok nevettek rajtuk és ki-gúnyolták őket.

Híába, érteni kell a seprűnyélhez, hólapát-hoz is!...